

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Överklagande av en hovrättsdom – synnerligen grovt vapenbrott

Klagande

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Motpart

EH

Ombud och offentlig försvarare: Advokat FL

Överklagat avgörande

Svea hovrätts dom den 13 april 2022 i mål B 2306-22

Yrkande

Jag yrkar att Högsta domstolen ska döma EH för synnerligen grovt vapenbrott och till följd av det bestämma påföljden till ett längre fängelsestraff.

Frågan i målet

Frågan som jag bedömer är av intresse ur prejudikatsynpunkt är under vilka förutsättningar som vapenbrott ska bedömas som synnerligen grovt brott.

Bakgrund

Den 19 augusti 2021 genomfördes en husrannsakan i EH:s bostad. Beslutet om husrannsakan grundade sig på misstanke om vapenbrott efter att EH publicerat bilder på sig själv på ett Instagramkonto där han poserade med automatvapen.

Vid husrannsakan påträffades – gömt under det nedersta trappsteget i trappan ned till källarplanet med EH:s sovrum – en helautomatisk kulsprutepestol i kaliber 7,65 mm av modell VZ 61 Skorpion med tillhörande ljuddämpare och en helautomatisk kulsprutepestol i kaliber 9 mm av modell MK II samt även ammunition och 9,43 gram portionsförpackat kokain. I EH:s sovrum anträffades vid samma tillfälle 61,158 gram cannabisharts och 70 tabletter tramadol.

När det gäller den påträffade ammunitionen så fanns i loppet till den ena kulsprutepestolen (VZ 61 Skorpion) en passande patron med EH:s DNA på och

dessutom ett i vapnet insatt magasin med nio passande patroner. Ytterligare en patron som passade detta vapen påträffades i gömstället under trappan. Vidare påträffades ytterligare två lösa magasin i gömstället. I det ena av magasinet, som passade kulsprutepestolen VZ 61 Skorpion, fanns tolv passande patroner och i det andra magasinet, som passade kulsprutepestolen MK II, fanns 15 passande patroner. I en vakuumpåse fanns ytterligare sammanlagt 87 patroner av olika kalibrar, varav vissa patroner passade till de påträffade kulsprutepestolerna.

EH åtalades avseende innehavet av kulsprutepestolerna med ammunition för, i första hand, synnerligen grovt vapenbrott (åtalspunkten 7). Brottet är enligt åtalet att bedöma som synnerligen grovt med hänsyn till att kulsprutepestolerna innehafts i en sådan miljö att de typiskt sett kan befaras komma till brottslig användning och då innehavet avsett flera vapen av särskilt farlig beskaffenhet.

EH erkände innehavet av vapnen inklusive ljuddämparen men gjorde gällande att gärningen skulle bedömas som vapenbrott av normalgraden.

Tingsrätten och hovrätten bedömde gärningen som grovt vapenbrott.

Tingsrätten konstaterade i rubriceringsfrågan att det måste beaktas att rubriceringen synnerligen grovt vapenbrott bör förbehållas de allra allvarligaste vapenbrotten. Vid sidan om de graverande omständigheter som finns i ärendet bör enligt tingsrätten också vägas in att kulsprutepestolerna och ljuddämparen inte innehafts på allmän plats. Vid en samlad bedömning ansåg tingsrätten att gärningen ska rubriceras som grovt vapenbrott.

Hovrätten, som konstaterade att det rör sig om två vapen av särskilt farlig beskaffenhet, angav i rubriceringsfrågan att det inte har framkommit att vapnen, vid sidan av att det ena har en ljuddämpare, i försvårande riktning avviker från kulsprutepestoler i allmänhet när det gäller eldkraft, storlek eller liknande faktorer. Hovrätten ansåg därför i likhet med tingsrätten vid en samlad bedömning att omständigheterna kring innehavet inte är sådana att vapenbrottet ska rubriceras som ett synnerligen grovt brott. Det handlar enligt hovrätten inte här om en sådan särskild undantagssituation som gör att endast ett innehav av två vapen bör bedömas som ett sådant brott.

Utöver det nu redovisade vapenbrottet är EH dömd i hovrätten för grovt vapenbrott avseende fyra pistoler (åtalspunkten 8), ringa narkotikabrott (åtalspunkten 9), narkotikabrott (åtalspunkten 10) och anstiftan av misshandel (åtalspunkten 13). Påföljden har bestämts till fängelse i två år och sex månader.

Grunden för mitt överklagande

Rättslig reglering m.m.

Straffbestämmelser

Den som uppsåtligen innehar ett skjutvapen utan att ha rätt till det eller överlåter eller lånar ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet döms för *vapenbrott* till fängelse i högst tre år. Om gärningen har begåtts av oaktsamhet eller om brottet är ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader. (9 kap. 1 § vapenlagen.)

Om vapenbrottet är grovt, döms för *grovt vapenbrott* till fängelse i lägst två och högst fem år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om

1. vapnet har innehafts på allmän plats eller på en annan plats där människor brukar samlas eller har samlats eller i ett fordon på en sådan plats,
2. vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet,
3. innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett flera vapen,
4. vapnet har innehafts i en sådan miljö att det typiskt sett kan befaras komma till brottslig användning, eller
5. gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

Om vapenbrottet är synnerligen grovt, döms för *synnerligen grovt vapenbrott* till fängelse i lägst fyra och högst sju år. Vid bedömningen av om brottet är synnerligen grovt ska det särskilt beaktas om innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett ett stort antal vapen eller flera vapen av särskilt farlig beskaffenhet. Vid bedömningen av om ett brott är grovt eller synnerligen grovt ska ett enhandsvapen anses vara av särskilt farlig beskaffenhet, om det är kraftfullt eller har en särskilt farlig konstruktion eller utformning. (9 kap. 1 a § vapenlagen.)

Förarbeten

Huvudsyftet med vapenkontroll enligt vapenlagstiftningen är att motverka missbruk av skjutvapen och att i möjligaste mån förhindra olyckshändelser i samband med hanteringen av sådana vapen. Av särskild betydelse är också strävan att förhindra att vapen används i brottslig verksamhet. (Prop. 1995/96:52 s. 26.)

Lagstiftarens syn på vapenbrottets allvar har skärpts på senare år. Straffen för vapenbrott och brott mot tillståndsplikten för explosiva varor har exempelvis skärpts i flera omgångar.

Den 1 december 2020 infördes flera lagändringar som syftade till en skärpt straffrättslig reaktion mot de allvarigare formerna av vapenbrott, brott mot tillståndsplikten för explosiva varor samt smuggling av vapen och explosiva varor (prop. 2019/20:200). Bland annat infördes regler om att det inte längre

behövde vara fråga om ett stort antal vapen eller explosiva varor för att ett brott ska kunna bedömas som synnerligen grovt, om det rör sig om vapen eller varor av särskilt farlig beskaffenhet. Maximistraffet för de synnerligen grova brotten höjdes samtidigt från fängelse i sex år till fängelse i sju år.

Som skäl för lagändringarna konstaterade regeringen att mycket talade för att de tidigare genomförda straffskärpningarna hade gett effekt och angav därefter följande (a. prop. s. 23 f.).

Förekomsten och användningen av illegala vapen och explosiva varor i samhället är emellertid fortsatt ett allvarligt samhällsproblem. Även om det delvis kan förklaras av att Polismyndigheten, genom straffskärpningarna i vapenlagen, har fått ökade möjligheter att använda tvångsmedel och också bedrivit ett intensivt, riktat arbete för att minska antalet illegala vapen, visar Brå:s statistik att antalet anmälda brott mot vapenlagen fortsatt att öka under 2018 och 2019. Detsamma gäller antalet anmälningar som avsåg olaga innehav av vapentyperna pistol, revolver och kulsprutepistol och det antal som avsåg grova eller synnerligen grova brott. Brå:s statistik visar också att antalet fall av dödligt våld där skjutvapen använts har ökat kontinuerligt sedan 2011 (undantaget år 2016), från 17 fall år 2011 till 45 fall år 2019, samt att skjutvapen är den i särklass vanligaste våldsmetoden när det gäller dödligt våld vid konflikter i den kriminella miljön. Samtidigt ligger antalet skjutningar i Sverige, enligt statistik från Polismyndigheten, på i stort sett samma nivå som 2017. När det gäller explosiva varor har regeringen, som framgått, tidigare konstaterat bl.a. att det finns tydliga tecken på att kriminella grupperingar har tillgång till sådana varor i större utsträckning än tidigare och också en större benägenhet att använda dessa. Denna utveckling bekräftas av att det 2019 skett fler sprängningar i Sverige än något tidigare år under modern tid.

Det finns med hänsyn till ovanstående skäl att se ännu strängare på framför allt de allvarligare formerna av vapenbrott och brott mot tillståndsplikten för explosiva varor, dvs. brottstyper som är vanligt förekommande i den kriminella miljön. (...)

Lagändringarna avseende synnerligen grovt vapenbrott innebar att kvalifikationsgrunden utvidgades så att det i bestämmelserna tydliggjordes att det – utöver omständigheten att gärningen avsett ett stort antal vapen – särskilt ska beaktas om gärningen avsett flera vapen av särskilt farlig beskaffenhet.

Kvalifikationsgrunden *särskilt farlig beskaffenhet* infördes i vapenlagen år 2012 (se 9 kap. 1 a § första stycket 2 vapenlagen). Vid bedömningen av om ett vapen ska anses vara av särskilt farlig beskaffenhet bör enligt förarbetena främst vapnets eldkraft vägas in. Såväl vapnets patronkapacitet, dvs. antalet patroner som vapnet kan laddas med, som projektilernas typ och energi bör beaktas. Som exempel på vapen som regelmässigt bör anses som särskilt farliga har i förarbetena angetts vissa vapen av militär karaktär, som exempelvis automatgevär, kulspruta, pansarskott och grovkalibriga gevär avsedda för militärt prickskytte. Även andra helautomatiska vapen än automatgevär och kulspruta, exempelvis kulsprutepistol, bör enligt exemplifieringen räknas hit. Vidare bör, enligt förarbetena, också halvautomatiska gevär och halvautomatiska versioner av kulsprutepistoler med hög patronkapacitet bedömas som särskilt farliga vapen, liksom pistoler och revolverar som är avsedda för särskilt kraftfulla patroner. Även andra omständigheter än vapnets eldkraft, t.ex. att vapnet är utrustat med ljusförstärkare eller ljuddämpare eller att

vapnet är manipulerat på visst sätt, kan föranleda att vapnet anses särskilt farligt. (Se prop. 2011/12:109 s. 42.)

Vid bedömningen av kvalifikationsgrunden för synnerligen grovt vapenbrott måste beaktas att det finns skillnader i farlighet också bland de vapen som kan anses vara av särskilt farlig beskaffenhet. Ju farligare vapen eller explosiva varor det är fråga om, eller ju mer försvårande omständigheterna i övrigt är, desto färre vapen eller varor skulle krävas för att brottet ska bedömas som synnerligen grovt. Enligt förarbetena borde en gärning kunna bedömas som synnerligen grovt brott om den avser innehav av några särskilt farliga vapen med tillhörande ammunition på allmän plats eller i en sådan miljö att de typiskt sett kan befaras komma till brottslig användning, men det kunde enligt förarbetena heller inte uteslutas att det skulle kunna räcka med att gärningen avser endast två vapen. En helhetsbedömning av samtliga föreliggande omständigheter ska alltid göras. Detta innebär – även om den närmare gränsdragningen måste lämnas till rättstillämpningen – att lagändringen avsåg medföra att fler brott kan komma att bedömas som synnerligen grova. (Se prop. 2019/20:200 s. 43 och 71.)

Rättsfall

Högsta domstolen har inte prövat frågan om gränsen mellan grovt vapenbrott och synnerligen grovt vapenbrott efter lagändringen år 2020. Före lagändringen har gränsdragningen prövats i rättsfallet ”*Fem automatkarbiner*” *NJA 2017 s. 794*.

Min bedömning

Om det vid en brottstyp finns särskilda kvalifikationsgrunder angivna i en straffbestämmelse tar rubriceringen sin utgångspunkt i dessa. En samlad bedömning måste emellertid alltid göras.

Vapenlagstiftningen syftar till att motverka missbruk av skjutvapen, att undvika olyckshändelser i samband med hanteringen av sådana vapen och att förhindra att vapen används i brottslig verksamhet. Det innebär att gärningens farlighet är central för både gradindelning och straffvärdebedömning när det gäller vapenbrott.

Om det är frågan om innehav av flera vapen av särskilt farlig beskaffenhet talar det för att brottet ska rubriceras som synnerligen grovt. Ju farligare vapen det är fråga om, eller ju mer försvårande omständigheterna i övrigt är, desto färre vapen behöver det vara fråga om för att vapenbrottet ska bedömas som synnerligen grovt. Vid bedömningen av rubriceringsfrågan är kvalifikationsgrunderna för grovt vapenbrott, som anges i straffbestämmelsens första stycke, av särskild betydelse (jfr prop. 2019/20:200 s. 43 med hänvisning till prop. 2013/14:226 s. 48). Det innebär bland annat att det faktum att vapnet har innehafts i en sådan miljö att det typiskt sett kan befaras komma till brottslig användning eller att gärningen annars har varit av särskilt farlig art ska ges en särskild vikt. Att ett

brott kan bedömas som synnerligen grovt även om det inte avser fler än två vapen har klargjorts i förarbetena till den senaste lagändringen.

EH har innehaft två, dvs. flera, helautomatiska kulsprutepistoler. Ett av vapnen var vid beslagtidpunkten skarpladdat med både en passande patron i loppet och ett insatt magasin med nio patroner. Till vapnet fanns en tillhörande ljuddämpare. Båda kulsprutepistolerna är av militär karaktär med förmåga till helautomatisk eldgivning, vilket ger vapnen en mycket hög eldhastighet som i sin tur gör dem mycket farliga. Vapnen har provskjutits och fungerar utan anmärkning, även med tillhörande ljuddämpare. Det är frågan om en vapentyp som i princip saknar annat användningsområde än beskjutning mot människor och det får antas att vapnen skulle komma till användning vid brottslig verksamhet (jfr NJA 2017 s. 794). Det rör sig alltså om vapen av särskilt farlig beskaffenhet.

Vapnen har visserligen inte innehafts på allmän plats. De har emellertid förvarats lättillgängligt i bostaden utan några låsta säkerhetsanordningar. Vapnen har alltså i det avseendet förvarats öppet för åtkomst i en bostad där flera personer bor eller annars vistas. Bland annat bor EH:s 15-åriga lillasyster där. Av återopade fotografier framgår att EH den 13–14 augusti 2021 i sociala medier poserar med två automatvapen som är mycket lika de beslagtagna kulsprutespistolerna, vilket talar för att vapnen har hanterats utanför gömstället. Det står vidare klart i målet att EH är mycket brottsaktiv. I bostaden anträffades i samband med vapenbeslaget även portionsförpackad narkotika, s.k. nabbhandskar, en skyddsväst och en balaklava. Av avlyssnade samtal framgår att EH diskuterar vapenhantering med andra personer. Han döms i den nu överklagade domen även för grovt vapenbrott avseende fyra pistoler, narkotikabrott och anstiftan av misshandel. Uppgifterna i den särskilda personutredningen stöder slutsatsen att EH rör sig i kriminella kretsar.

Det är enligt min uppfattning – utöver det som sagts om att vapentypen i sig indikerar att det finns en risk för brottslig användning – genom utredningen klarlagt att vapnen har innehafts i en sådan miljö att de typiskt sett kan befaras komma till brottslig användning. Den beslagtagna kulsprutepistolens VZ 61 Skorpion har de facto använts vid en skjutning mot en pizzeria i Upplands Väsby den 21 juli 2021. Genom den olåsta förvaringen av ett skjutklart automatvapen i bostaden har det vidare, vid sidan om risken för brottslig användning, funnits en risk för att någon familjemedlem eller besökare genom olycka skulle komma till skada genom vapeninnehavet. Gärningen har även av det skälet varit av särskilt farlig art.

Vid prövningen ska även beaktas att vapeninnehavet utöver vapnen och ljuddämparen omfattade skarp ammunition som passar till de beslagtagna vapnen och att det i beslaget ingår patroner med militär helmantelkula.

Vid en bedömning utifrån samtliga omständigheter och med utgångspunkt i den fara som typiskt sett varit förenad med innehavet står det enligt min uppfattning

klart att de aktuella vapnen i sig är så farliga och att omständigheterna i övrigt är så försvårande att gärningen i det här fallet, trots att det inte rör sig om fler än två vapen, bör bedömas som synnerligen grovt brott.

Påföljd

Straff ska, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde (29 kap. 1 § första stycket BrB). Det finns ett nära samband mellan frågan om till vilken grad ett visst brott hör och bedömningen av straffvärdet i det enskilda fallet. Införandet av en ny grad, synnerligen grovt brott, för vissa gradindelade brott har enligt Högsta domstolens tidigare uttalanden accentuerat ett synsätt som innebär att den samlade straffskalan för grovt och synnerligen grovt brott utgör det ramverk inom vilket straffet bestäms. (Se NJA 2017 s. med hänvisning till prop. 2009/10:147 s. 40 f. och prop. 2017/18:26 s. 15.)

Med hänsyn till att det varit fråga om befattningsmed två vapen av särskilt farlig beskaffenhet, varav ett varit direkt skjutklart, som förvarats med tillhörande extra ammunition utan låsanordningar i en kriminell miljö överstiger straffvärdet enligt min uppfattning minimistrafvet för synnerligen grovt vapenbrott.

Skälen för prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att målet med hänsyn till det allmänna intresset av tillgång till omfattande och vägledande prejudikatbildning bör prövas av Högsta domstolen (Peter Fitger m.fl., *Rättegångsbalken – en kommentar på internet*, kommentaren till 54 kap. 10 § rättegångsbalken).

Av Åklagarmyndighetens sammanställning över prioriterade prejudikatfrågor för år 2022 framgår, att vägledande uttalanden behövs om gränsdragningen mellan det grova och det synnerligen grova vapenbrottet och om straffmätning avseende vapenbrotten. Högsta domstolen har inte prövat frågan om gränsdragningen mellan grovt och synnerligen grovt vapenbrott efter lagändringarna år 2020.

Den prejudikatintressanta frågan i målet är när ett vapenbrott ska rubriceras som synnerligen grovt. Mot bakgrund av att de senaste lagändringarna i vapenlagen avsåg medföra att fler brott kunde komma att bedömas som synnerligen grova finns det ett behov av ny vägledning från Högsta domstolen om var gränsen mellan grovt och synnerligen grovt brott går.

De faktiska omständigheterna i målet är väl utredda och målet är därför lämpligt för en prövning i Högsta domstolen.

Bevisuppgift och målets handläggning

Jag åberopar preliminärt följande bevisning, men ber att få återkomma med slutlig bevisuppgift och synpunkter på målets handläggning efter att prövningstillstånd meddelats.

Bevisningen åberopas till styrkande av att det är frågan om vapen av särskilt farlig beskaffenhet med stor eldkraft, att vapnen innehafts i en sådan miljö att de typiskt sett kan befaras komma till brottslig användning samt att vapnen och ammunition innehafts lättåtkomligt i bostaden och att det därmed även av det skälet funnits risk för att någon skulle komma till skada. Om rätten bedömer att det är lämpligt kan bevisningen läggas fram genom hänvisning.

Sidhänvisningarna i punkterna nedan avser förundersökningsprotokollet i ärende K971218-21 daterat den 17 november 2021 med undantag av sidhänvisningarna i punkten 16 nedan som avser ett tilläggsprotokoll daterat den 16 december 2021.

1. Promemoria Instagram (s. 12–19) utvisande att EH kring midnatt den 13–14 aug lagt upp en bild på Instagramkontot ”Sigmademonen” där han poserar med två automatvapen.
2. Fotografier utvisande insidan av bostaden där beslaget gjordes den 19 augusti 2021 (s. 28–35).
3. Uppspelning av film (4 sekunder) utvisande vapnens förvaringsplats.
4. Beslagsprotokoll och fotografier (s. 54–56 och 36–39) utvisande hur de två vapnen med tillhörande ammunition och ljuddämpare innehades vid beslagstillfället.
5. Sakkunnigutlåtande avseende vapen från NFC (s. 58–66)
6. Sakkunnigutlåtande avseende ammunition från NFC (s. 67–72).
7. Sakkunnigutlåtande avseende DNA-spår från NFC (s. 108–112).
8. Sakkunnigutlåtande avseende kulsprutepistolen Ceska Zbrojovka, modell VZ 61 Skorpion från NFC (s. 73–76) utvisande att vapnet har avlossat patronhylsor vid skottlossning mot en pizzeria på Kvarnvägen 3A i Upplands Väsby den 9 juli 2021 (ärende 5000-K809214-21).
9. Promemoria med jämförelsebilder (s. 129–135 och 137–139) utvisande att EH poserat med de båda vapnen i sin bostad.
10. Promemoria med brukaranalys (s. 163–166).
11. Promemoria med mobiltömning (s. 167–183).
12. Promemoria med mobiltömning (s. 192–213).
13. Promemoria med mobiltömning (279–297) utvisande EH som poserar med vapen.
14. Sakkunnigutlåtande med bildanalys från NFC (s. 144–161).
15. Uppspelning av delar av avlyssnade samtal med utskrifter.
16. Uppspelning av filmsekvens (7 sekunder) och stillbild från filmen (s. 58 i tilläggsprotokollet) utvisande EH den 2 juli 2021 när han bär skyddsväst, handskar och håller ett pistolliknande föremål i sin högra hand.

Petra Lundh

Eva Bloch

Kopia till:

Utvecklingscentrum.

Norrorts åklagarkammare i Stockholm (AM-100457-21).

Kammaråklagaren Jenny Karlsson (vid Norrorts åklagarkammare).